

נחמה וצדקה

בסייעתא דשמיא | במדבר תשפ"ג | גליון מס' 194

פרפראות

ואת כל העדה הקהילו באחד לחדש השני וגו', (א' י"ח).

הנה טעמי המקרא על תיבות ואת כל העדה הקהילו הם קדמא ואזלא רביעי, וכבר נתבאר כמה פעמים מה שחז"ל לימדונו שטעמי המקרא נדרשים מדכתיב ויבינו <<<

נימא כנ"ל שלא נתן אלא מי שהיה בראשו טפין להוליד ששים רבוא וזה אי אפשר להתקבל, ע"כ.

אך כתב שם שמה שכתוב במן עומר לגלגלת, יש לומר כפשוטו, אם היה לו ילד בשני גלגלת, נפל לו שני עומרים, דמבואר פ' יום הכיפורים, דאפילו לתינוק בן יומו נפל עומר וכו'.

אכן עיין שם שהקשה על עצם הפירוש דלא היה בבני ישראל מי שיש לו שני ראשים, דלפי הרשב"א ומהרש"ל דסבירא להו שטריפה חי ויכול להרבות כחול ימים, אם כן יכול להיות גם גלגלת בבן עשרים, ואם כן נמי לרבווי שני ראשים אתי, וכן הוא האמת, (פירוש אם היה כאלו שנמנו לשנים), וכתב שם שאין לנו עסק בנסתרות, ובבן לוי דלא כתיב לגלגלת, באמת לא נמנה בשנים, ואין טעם לגזירת הכתוב.

ועיין שם שהוסיף על זה, וזה לשונו, אי נמי יש לומר לפי מה שהשריש רמב"ן בפרשת ויחי, על פסוק ומולדתך אשר הולדת אחריהם, שעל כרחך היה ליוסף בנים זולת אפרים ומנשה, כי לא יוציא הנביא יעקב דבר מפיו לבטלה, עיין שם, אם כן מכל שכן הקב"ה שאמר במנין המדבר לגלגלת לרבות שני ראשים, על כרחך היה בהם מי שהיה לו כן, ואם כן בשבט לוי, שלא היה אז באותו הזמן, לא נאמר באמת לגלגלת, כי לא יוציא הקב"ה דבריו לבטלה, ע"כ.

והנה לפי דבריו יוצא שהיכא דכתיב לגלגלתם, באמת היו שם כאלו שהיו להם שני ראשים, ואם כן בבני ישראל היו בעלי שני ראשים, (ופרטות אפשר שרק בבני ראובן ובבני שמעון, דרק אצלם כתיב לגלגלתם, ודו"ק²).

אכן לפי זה צריך ביאור מהא דכתיב אצל הבכורים, דהנה כתיב שם ויאמר ה' אל משה פקד כל בכר זכר לבני ישראל מבן חדש ומעלה ושא את מספר שמתם, ולא הזכיר שם 'לגלגלתם', ובהכרח צריך לומר שמתוך הבכורים לא היו בעלי שני ראשים, וכמו הלויים, אכן אחר כך, כשבא לפדות את המאתיים שבעים ושלושה בכורים העודפים, כתיב ולקחת חמשת חמשת שקלים לגלגלת בשקל הקדש, הרי שהזכיר כאן לגלגלת, ואם נאמר כדברי החתם סופר, שהיכא דכתיב לגלגלת היו שם בעלי שני ראשים שהתורה לא כתב בכדי, אם כן צריך לומר שמבין העודפים היו בעלי שני ראשים, ואם כן יקשה מה שלא הזכיר גולגלת לגבי המנין, שמשמע שלא היו כאלו. וצריך ביאור.

ג

ולכאורה היה אפשר ליישב לפי מה שפירש רש"י בריש הפרשה, וזה לשונו, לגלגלתם, על ידי שקלים בקע לגלגלת, ע"כ, ועיין מה שביארנו דלכאורה קא משמע לן שמה שכתוב לגלגלתם היינו שהשקלים היו לפי הגולגולות, אך קשה דאם כן אמאי הזכיר כלל גולגולת, ולכאורה צריך לומר דצריך לכתוב גולגולת, וכמו שכתב החתם סופר, שמהא דכתיב לגלגלתם ילפינן שהיו שם בעלי שני ראשים, אך מלשון רש"י מבואר שבנוסף כתוב כאן גם כן ענין תשלומין, וגולגולת כתיב היכא שיש תשלומין של שקלים, שזה יהיה לפי הגולגולת, וכתוב כאן שני דברים, ודו"ק.

ולפי זה אתי שפיר, דכל מקום שכתוב לגלגלתם, היינו שהיו חמשת

שאו את ראש כל עדת בני ישראל למושפחתם לבית אבתם במספר שמונת כל זכר לגלגלתם.

א

שאו את ראש וכו' לגלגלתם, פירש רש"י, וזה לשונו, לגלגלתם, על ידי שקלים בקע לגלגלת, ע"כ.

ועיין במזרחי שפירש דברי רש"י שלא תימא שמה שכתוב לגלגלתם, פירושו שהמנין היה לגולגלת ממש, דזה אינו דהרי כבר הוזכרו (בפרשת כי תשא) שלא יקבלו מנינם, אלא ימנו את גולגולתם על ידי חצאי שקלים, שיתנו בקע לגולגלת, ע"כ.

אכן מה שצריך ביאור הוא, למה בכלל צריך למיכתב לגלגלתם בקרא, ואחר כך לפרש שאין זה גולגלת ממש וכו', לא לכתוב לגולגלתם כלל, ולא יצטורך לפרש דבריו, ובהכרח צריך לומר דכתיב לגלגלתם דייקא ולמילף מינה, אכן אם כן צריך ביאור לאיזה טעם וצורך כתיב לגלגלתם, ודו"ק.

ב

בספר תפארת יונתן (להה"ר אייבשי"ץ), כתב, וזה לשונו, כל זכר לגלגלתם, והא דלא נאמר גם בשבט לוי לגולגולתם, (פירוש דרק במנין של בני ישראל כתיב לגלגלתם), נראה, משום דאיתא איבעיא בגמרא, מי שיש לו שני ראשים, על איזה מהם מניח תפילין, ומפרש דהוי מילתא דלא שכיח דכי האי יחיה שנים עשר חודש דטריפה הוי, וטריפה אינו חי, ולכך בלוי, שהוא מספרם מבן חודש, ויכולין עדיין לחיות אם יהיה לאחד שני ראשים, ואם כן ימנה כשנים, אם ימנה לפי גולגולת, לכך לא נאמר לגולגולתם, רק נמנו לגויות, אבל ישראל שנמנו מבן עשרים, וטריפה אינו חי ואי אפשר שימצא בבן עשרים שני ראשים, ולכך נאמר לגולגולתם, ע"כ¹.

וכעין זה הביא בחתם סופר (שו"ת יורה דעה סימן רצ"ד), וזה לשונו שם, וראיתי בסוף ספר קול יהודה בשם הגאון מורנו הרב שמואל קראקוואר זצ"ל, דבחומוש הפקודים נאמר בפקודי בני ישראל, לגלגלתם, ולא בשבט לוי, משום דשבט לוי היה מקור לטעות דאתא לרבווי מי שיש לו שני ראשים, שיהיה נמנה בשנים, מה שאין כן בהני מנינן מבן עשרים דליכא למטעי בהא, שהרי הטריפה לא יחיה כן כל זמן רב, על כן שפיר כתיב לגלגלתם, ודפ"ח, ע"כ.

אכן עיין שם שהקשה אמאי כתוב באמת לגלגלתם כלל, בהני מנין מבן עשרים, ועיין שם שהביא מספר עשרה מאמרות (מאמר כ"ח ח"א סימן ג'), שפירש לגלגלתם, שהיה משה מביט ברוח הקודש בראש כל אחד, ומי שהיה עתיד להוליד ששים רבוא היה נמנה ראש משפחה וכו', וכן מביט בכל אחד ואחד כמה פעמים שיצטרך להתגלגל, וזהו לשון לגלגלתם, עיין שם.

אך עיין שם בחתם סופר שהקשה על זה מהא דכתיב במחצית השקל, בקע לגלגלת בפרשת פקודי, ואינם נימנים אלא מבן י"ג או מבן עשרים, נמי

(1) ואע"ג דאיתא שם (ל"ז:), שילד שנוולד עם ב' ראשים נותן י' שקלים לכהן, צ"ל דמנין הלויים שאני, שמנינם הוא כדי שאח"כ יעבדו עבודה, ומכיון שזה לא יחיה ממילא אינו נכנס במנינם, ודו"ק.

(2) ואפשר דתלוי בענין הגילגול, וכעין דברי הרמ"ע, ועי'.

שקלים לפי הגולגולת, ובעם ישראל כתיב **לגולגלתם**, מפני שהיו שם כאלו ילדים שהיו להם שני ראשים.

ובלויים יש לומר שלא הוזכר גולגולת, או מפני שלא היו שם בכלל כאלו עם שני ראשים, או שאף אם היו כאלו, מכל מקום מכיון שלא היה שם תשלום, ממילא לא הוזכר שם לגולגלתם, ודו"ק.

והנה לגבי בכורי ישראל שלא הוזכר גולגולת במנינם, רק בפדייתם, יש לומר כנזכר, שתלוי בתשלום, ובתחילה לא הוזכר כלל שצריכים פדיון על ידי תשלום שקלים, וממילא אף אם היו כאלו עם שני ראשים, מכל מקום מכיון שלא היה שם שקלים, לא הוזכר גולגולת.

אכן אחר כך כשבא לפדותם על ידי חמשת שקלים, הרי יש כאן תשלום, ושפיר הזכיר **לגולגלת**, שהיו כאלו בכורים שהיה להם שני ראשים שהיו צריכים פדיון³, ודו"ק.

אכן זה אינו, וכמו שהקשה החתם סופר הנ"ל, דהרי לגבי מן כתיב **עמר לגולגלת**, ושם אינו תלוי בתשלום כלל, ומכל מקום כתוב שם **גולגלת**. ובהכרח צריך לומר שתלוי אם היה מי שיש לו שני ראשים לחוזה, והדרא **קושיא לדוכתא, האם היו מתוך הבכורים כאלו עם שני ראשים**.

ד

ונראה לבאר בהקדם הא דכתיב **קח את הלויים תחת כל בכור בבני ישראל וגו' ואת פדויי השלשה והשבעים והמאתים העדפים וגו' ולקחת חמשת חמשת שקלים לגולגלת בשקל הקדש וגו', ע"כ.**

והנה מבואר כאן דהלויים, שבאו תחת בכורי ישראל, לא פדו את כל הבכורים של בני ישראל, דנשארו עוד מאתיים שבעים ושלושה מיותרים (חוץ מבכורי הלויים), ועל זה קאמר קרא שמשא ציווה שאלו המאתיים שבעים ושלושה היו צריכים לפדות עצמם, ויש לקחת מהם חמשת שקלים

(3) ואפשר שהיו משבט ראובן ושמעון, ודו"ק.

כדי ליתן לאהרן ולבניו.

והנה בטעם אמאי היו צריכים לתת חמשת שקלים לכל אחד, פירש רש"י, וזה לשונו, חמשת שקלים לגולגלת, כך היתה מכירתו של יוסף עשרים כסף, שהיה בכורה של רחל, ע"כ.

ומבואר שפדיון בכורים אלו הם כמו פדיון שאר בכורים, שבא לכפר על מכירת יוסף.

אכן עיין באבן עזרא שכתב דחמשת שקלים שהתחייבו הם מדברי קבלה, ובלי טעם, עיין שם⁴.

ועיין מה שביארנו⁵ שיסוד מחלקותם הוא, האם ילפינן מפרשה זו של פדיון בכורי ישראל, גם לדורות, שכמו שכאן נתנו פדיון על כל בכור חמשת שקלים, כך הוא לדורות, או לא, דלפי רש"י ילפינן מכאן לדורות, מה שאין כן לפי האבן עזרא לא ילפינן מכאן לדורות⁶.

והנה נראה דיש להוסיף ולהקשות על שיטת האבן עזרא, שסבירא ליה שלא ילפינן מפרשה זו לדורות, שמצינו שילפינן מפרשה זו לדורות⁷.

דהנה איתא במנחות (ל"ז), לגבי תינוק שנולד עם שני ראשים, דתנא ההוא סבא שחייב ליתן עשרה סלעים, ועיין שם (ל"ז), דבגולגלת תלא רחמנא, ופירש רש"י, וזה לשונו, בגולגולת תלא רחמנא, לפדיון בכור, דכתיב (בפרשה זו) **חמש שקלים לגולגלת**, ע"כ. הרי שילפינן מפרשה זו לדורות.

ואם כן קשה מה שכתב האבן עזרא שלא ילפינן מכאן לדורות, וצריך ביאור.

(4) ועי' מש"כ בליקוטי נ"י תשפ"ב, בשם אמו"ר זללה"ה לפרש דבריו, עיי"ש ותרווה נחת.

(5) ליקוטי נ"י תשפ"ב.

(6) ועי' מש"כ באורך בענין זה.

(7) בנוסף למש"כ בליקוטי נ"י שם, ועי' מש"כ בזה.

פרפראות/המשך

לפני שנסעו והלכו הלאה, **הקהילו**, שרבעום כדי למנותם, ודו"ק.

ומטה גד ונשיא לבני גד אליסף בן רעואל, (ב' י"ד).

עיין ברמב"ן, וזה לשונו, השנוי בשם אבי הנשיא לבני גד, (פירוש דלעיל בריש הפרשה, כתיב **בן דעואל**, עם אות ד', וכאן כתיב **בן רעואל**, עם אות ר'), בעבור כי המנהג בלשון הקדש לשנות השמות בטעם שוה, כמו **זרח**, ו**צוחר**, מלשון כצמר **צחה**, ונקרא **דעואל**, שידע את הא"ל, **רעואל**, ששם רעיון לבו בא"ל, כמו **ולי מה יקרו רעיק אל**, **בנת לרעי מרחוק**, (פירוש ששניהם מלשון מחשבת ליבו), והיו קוראים האיש שהוא בשני שמות, ולכן תזכרנו התורה בשניהם, ע"כ.

פירוש ולכן פעם הזכירו בשם בן דעואל, ופעם בשם בן רעואל, דשניהם הם אותו שם.

אכן מה שצריך ביאור, הוא אמאי דייקא כאן הזכירו בשם בן רעואל, ולעיל הזכירו בשם בן דעואל, ולכאורה צריך להיות סיבה לזה.

ונראה לבאר על פי מה שכתב בספר אמרי נעם¹ (פרשת ויצא ל' י"א), שבעצם נשיא לבני גד, שהוא אליסף, היה יכול לבוא בטענה, אמאי לא קבל להיות ראש דגל, כמו שאר הבכורים לאמותיהם, שהרי שבט גד גם הוא בכור לזלפה, וגם הוא ראוי להיות ראש דגל, ואף על פי שלא קיבל, לא בא בטרונא על זה, ולא ערער על נשיא שבט דן שקבל ראש דגל, עיין שם.

(1) לר' יעקב דליקאטש מהראשונים, והוא ליקוט מרבותינו בעלי התוספות.

במקרא, והיינו שהטעמים נותנים הבנה וטעם למה שכתוב.

והנה מה שהוטעם כאן בקדמא ואזלא, נראה לבאר על פי מה שכתב כאן הרמב"ן, וזה לשונו, יזכיר זריזות משה רבינו במצות השם, כי ביום הדבור לקח את הנשיאים, (פירוש דכתיב **הקהילו** בלשון רבים, דמשמע שרבים הקהילו את העדה), והקהיל כל העדה והתחיל לפקוד אותם, אבל לא נשלם המנין ביום אחד וכי, ע"כ.

ומבואר שהתורה מדגישה כאן את זריזותה דמשה רבינו, שאף שבין כך לא נגמר המנין בו ביום, דלקח כמה ימים, מכל מקום הוא התחיל מיד.

ונראה שזה מה שמרומז בטעמי המקרא על תיבות **ואת כל העדה הקהילו**, שקדמא ואזלא, שמיד הקדים והלך, רביעי, שהקהיל כל העדה להיות רבוצים, שיוכלו לפקוד אותם, וכל זה להודיע זריזותו של משה רבינו.

ובאופן אחר נראה לבאר.

על פי מה שכתב הרמב"ן (לעיל בריש הפרשה) **וידבר ה' אל משה במדבר סיני**, וזה לשונו, והזכיר כאן **במדבר סיני** להגיד שלא נסעו משם עד שנמנו, ע"כ, ועיין גם מה שכתב כאן, וזה לשונו, אבל לא נשלם המנין ביום אחד, ולכן חזר ואמר **ויפקדם במדבר סיני**, להודיע שהיה במקום ההוא המנין, לא ביום ההוא, ע"כ.

ומבואר שהיה איזה סיבה שהיה צריך למנותם דווקא במדבר סיני, לפני שנסעו משם.

ונראה שזה מה שנרמז בטעמי המקרא, **ואת כל העדה** קדמא ואזלא, פירוש

ונראה בהקדם, דהנה עיין ברמב"ן ד"ה **תחת כל בכור בני ישראל**, וזה לשונו, הנה הבכורים נתקדשו להיות לשם, מעת שצוה **קדש לי כל בכור בני ישראל באדם** וגו', והיו בכורים רבים בישראל, ולא נפדו עד הנה, שעדיין לא נאמר למי יהיה הפדיון, כי עתה הוא שנתקדשו הנהנים וכו' והנראה אלי, כי הבכורים האלה כלם לא נולדו במדבר בשנה אחת, כי לא נתרבו העם שם כל כך, רק כל הבכורים אשר היו בישראל נמנו, כי כלם נתקדשו, כאשר פרשתי שם וכו', ע"כ.

ומבואר בדברי הרמב"ן שגם הבכורים שנולדו במדבר אחר מכת בכורות, גם הם נתקדשו בקדושת בכורה, רק שלא היו כולם ילידי המדבר.

אכן עיין מה שכתב הרמב"ן בפרשת בא, וזה לשונו שם, **והיה כי יביאך ה' אל ארץ הכנעני**, וכו' ועל דרך הפשט **קדש לי כל בכור**, כל הנמצאים בישראל היום וכו' אבל המצוה בנוולדים לא נהגה במדבר, ע"כ.

ומבואר כאן בהיפוך, שאלו שנולדו במדבר לא נתקדשו, וביותר קשה שזה כנגד גמרא מפורשת בבכורות (ד); דמבואר שם שאף דפליגי ר' יוחנן וריש לקיש אם נתקדשו בכורות במדבר, זה רק אם פסקה אחר החשבון של חומש הפקודים, אבל אלו שנולדו עד חומש הפקודים לכולי עלמא נתחייבו בפדיון, עיין שם, וכבר עמדו בזה המפרשים⁹.

והנראה בזה, כדי ליישב דברי הרמב"ן, שצריך לומר דאף אם נתקדשו אלו הבכורות שנולדו במדבר, מכל מקום יש לחלק בין אלו שנולדו לפני מכת בכורות, לאלו שנולדו אחר כך.

והיינו, דהנה כשהקב"ה אמר קדש לי כל פטר רחם, היינו שאמר

(8) עי' חזו"א או"ח קכ"ח, ובכלי חמדה, ועי' הר"ח שעוועל בהגהותיו.

שהבכורים הנמצאים עכשיו יתקדשו על ידי מאמר זה, ונראה שקדושה זו היא קדושה בעצם, ויש לומר שבעצם קדושה זו לא פקעה, דהוה כקדושת הגוף, מה שאין כן אלו שנולדו אחר כך, שעליהם כתיב **והיה כי יביאך וגו'**, **וכל בכור בניך תפדה**, יש לומר שקדושתם מעיקרא עומדת להיפדות, ואם כן אין זה כקדושת הגוף, אלא כקדושת דמים, שהרי עומדים להיפדות, ודו"ק⁹.

ולפי זה יש לומר דהנך בכורים שהייתה קדושתם בעצם, הם היו העשרים ושתיים אלף, ותחת בכורים אלו נלקחו הלויים, אכן המאתיים שבעים ושלושה העודפים, יש לומר שהם אלו שנולדו אחר מכת בכורות, ונולדו בשנה הראשונה, והנה קדושתם אינה קדושה בעצם, ועליהם שפיר יחול הפדיון, וממילא נפדו בחמשת שקלים, ודו"ק.

והנה כלפי הבכורים שנולדו לדורות, יש לומר שקדושתם דומיא לאלו שנולדו אחר מכת בכורות, שמיד כשנולדו הרי עומדים להיפדות, ואינם כאלו שנולדו לפני מכת בכורות שנתקדשו בעצם.

ולפי זה יש לומר שמה שכתב האבן עזרא שלא ילפינן מכאן לדורות, זה רק מאלו הבכורות שנולדו לפני מכת בכורות, שקדושתם חמירי, אבל אם באים ללמוד מבכורים שנולדו במדבר, שפיר יש ללמוד מהם, שקדושתם דמיא לבכורי הדורות, ואם כן יש לומר שניתן ללמוד מאלו העודפים, דהיינו אלו שנולדו בשנה הראשונה, ודו"ק.

והשתא יש ליישב הא דכתיב **לגלגלת** בפדיון העודפים, די ש לומר שזה לא נכתב לדור ההוא כלל, שהרי אז, בדור המדבר, באמת לא היה שם בכור עם שני ראשים דלא הזכר 'לגלגלת' במניינם, רק מכיון שילפינן מכאן לדורות, ולדורות שייך שיהיו כאלו, וכעובדא דאיתא במנחות שם, ומשום הכי כתיב

(9) ובפרט י"ל באלו שנולדו אחר חטא העגל, שאז כבר ידעו שנלקח מהם הבכורה ולא יעבדו במקדש, ומאז בוודאי לא היה להם קדושת הגוף, ועי'.

פרפראות/המשך

לעיל אחר מנין בני ישראל.

דהנה הכתוב הזכיר שם שלושה פעמים פקודים, (א) **אלה הפקודים** וכו', (ב) **ויהיו כל פקודי וגו'**, (ג) **ויהיו כל הפקודים שש מאות אלף וגו'**, וזה לשון הכתב סופר, **אלה הפקודים אשר פקד משה ואהרן וכו' ויהיו כל פקודי בני ישראל וכו' ויהיו כל הפקודים שש מאות אלף וכו'**, צריך לבאר דכופל ומשלש בשלושה פסוקים בזה אחר זה, **אלה הפקודים, ויהיו כל פקודי בני ישראל וכו', ויהיו כל הפקודים וכו'**, ועיין בפנים יפות, והנראה לומר, הנה הרמב"ן נתן שלושה טעמים שהיו נפקדים עתה לידע מספר כולם.

(א), כדי שיבאו לפכי אדון כל הנביאים ואיש קדוש ה', ויודעו אליהם בשמם, וזה יהיה להם לזכות שישיומו משה ואהרן את עיניהם עליהם לטובה, ויבקשו עליהם רחמים לפני ה'.

(ב), לאשר צריכים לידע מי הראויים לצאת למלחמה, כדרך המלך שפוקד חילותיו בעת צאתו למלחמה.

(ג), להודיע חסדי ה', שבשבעים נפש ירדו אבותיהם למצרים, ועתה הם כחול הים לרוב, אלו דבריו ז"ל (של הרמב"ן).

(וממשיך הכתב סופר) ויש לומר כי שלושה טעמים אלו מפורשים בקרא, ונתן טעם למה מנאם, ואמר **והנה הפקודים** וזהו הטעם לפקוד אותם,

(א), **אשר פוקד משה ואהרן ונשיאי ישראל**, ויש להם זכות על ידי זה,

(ב), **ויהיו כל פקודי בני ישראל וכו' כל יוצא צבא בישראל**, שהיה צריך לידע

מי הראויים לצאת לצבא,

והנה צריך ביאור מה הנפקא מינה בין 'דעת' ל'רעיון לב', ונראה לומר, דדעת זה בראש, שיודע בדעתו מהו הנכון שצריך להיות, אכן רעיון לב הוא בחינת המחשבה שבלב, היינו שמרגיש מהו הדבר הנכון, וזה נהיה חלק ממנו וממעשיו, ואין זה רק 'דיעה' לחוד, ודו"ק.

ולפי זה מבואר שפיר אמאי בתחילה לא נזכר אלא בשם בן דעואל, ומפני שאז עדיין לא בא לידי מעשה, ואינו רק בדיעה, ומשום הכי אז נקרא בן דעואל, שעדיין היה הכל במחשבה (ולא למעשה), אכן עכשיו אחר שכבר בא למעשה, שכבר נחלקו השבטים למחנות, וכבר ניכר להדיא מי הוא ראש דגל ומי לא, ואף על פי כן לא בא אליסף בטרונאי, הרי ניכר שאין זה רק ידיעה בראש לחוד, אלא שזה ידיעה גם בפועל, שכבר מרגיש בעצמו שזה הדבר הנכון איך להתנהג, ומאחר שזה כבר נחשב מחשבה בלב, ואף על פי כן ניחא ליה לאליסף בהנהגה זו, דייקא עכשיו נקרא **בן רעואל**, שרואים שגם בליבו נחקק מחשבות אלו, שעושה לפי רצונו של מקום, ודו"ק².

אלה פקודי בני ישראל לבית אבתם כל פקודי המחנות לצבאתם וגו' (ב' ל"ב).

ולכאורה יש כאן כפל לשון שכתב **אלה פקודי בני ישראל** ואחר כך שוב כתוב **כל פקודי המחנות**, וצריך ביאור.

ונראה לבאר על פי המבואר בספר כתב סופר, שפירש הנך פסוקים הכתובים

(2) ועי' מש"כ בליקוטי נ"י תש"פ, באופן אחר.

לגלגלת, ולא קאי על דור המדבר, אלא על הדורות הבאים, ודו"ק.

ונראה שזה גם מדויק בקרא, דכאן לא כתוב 'לגלגלתם' שמשמע גלגלת שלהם, כמו שכתוב במנין בני ישראל, אלא כתיב **לגלגלת**, סתם, דבאמת לא נכתב עליהם כלל, אלא בשביל הדורות הבאים, ודו"ק.

ח

ואף על גב דהשתא הא דכתיב שיש ליתן חמשת שקלים, קאי על הדורות הבאים, והרי דייקא על דין זה של חמשת שקלים, כתב האבן עזרא שלא ילפינן מכאן לדורות, ואם כן חזרה קושיא לדוכתא דחזינן שילפינן מכאן לדורות.

ויש לומר, דהנה עיין מה שביארנו מאמור"ר זללה"ה¹⁰, שמה שכתב דלא

(10) בליקוטי נ"י שם.

ילפינן לדורות היינו שלא ילפינן לבכור מבן חמש ומעלה שנפדה בחמש סלעים, עיין שם, והנה כאן דמבאר דילפינן לדורות זה רק מאלו העודפים, והנה נתבאר דהעודפים הם אלו שנולדו בשנה הראשונה, שנולדו אחר מכת בכורות, והרי שכולם רק בני שנה, ובהכרח שהם פחותים מבן חמש שפדיונם בין כך בחמשה שקלים, וכמו שכתוב להדיא בתורה, ומזה שפיר אפשר ללמוד לדורות, ודו"ק.

וטעמא דמילתא נראה, דמה שלא ילפינן לדורות הבאים הוא מפני שבכורי דור המדבר קדושתם חמורה שזה קדושה בעצם כנזכר, אכן אין זה אלא אלו שנולדו במצרים, אבל אלו שנולדו במדבר באמת קדושתם שווה לשל דורות, ששניהם עומדים להיפדות, ושפיר יש ללמוד מהם, וכמו שנתבאר.

ורבים כדרך כל הארץ, ולא עלו למעלה כשאר השבטים, ע"כ³.

והנה עיין באור החיים (כאן), שהקשה על דברי הרמב"ן, וזה לשונו, וטעם הראשון של העינוי הוא טעם נכון, אבל לא יצדק לפי מאמר חז"ל, שאמרו לא מת יעקב עד שהגיעו ישראל לכלל מספר ששים ריבוא, ע"כ.

פירוש דמה שאמר שבני ישראל נתברכו רק מן השיעבוד ואילך, ואם כן לא היו ששים רבוא רק אחר שנשתעבדו, והנה כל השיעבוד לא התחיל רק אחר מיתת כל בני יעקב, ובוודאי לא התחיל (אפילו במחשבה), כשיעקב היה עדיין חי, ואם כן איך ייתכן לומר שהיו ששים רבוא בזמן שיעקב היה חי, הא עדיין היו רחוקים מן השיעבוד.

אכן נראה שאין זה קושיא כל כך, דהנה מצינו אצל יעקב אבינו, כשמנו את השבעים נפש שירדו למצרים, מנו גם את הבנות, וכמו שמצינו שסרח בת אשר נמנית בכלל, וכן יוכבד בת לוי (לחד מאן דאמר), אם כן לא מן הנמנע שבכלל ששים רבוא שבימי יעקב, ימנו גם את הבנות.

ולפי זה שפיר אפשר שיהיו בין כולם ששים רבוא, אף לפני שהתחיל השיעבוד, פירוש גם בימי יעקב, דהנה בלי השיעבוד היו שבט לוי לבדם עשרים ושנים אלף ושלוש מאות, והנה זה רק הזכרים, ואם כן אם נכלול גם הנקבות יהיה כפול, דהרי יש מחצה זכרים ומחצה נקיבות, ואם כן יש לומר שכל שבט לוי (הזכרים והנקיבות) מבן חודש ומעלה, היו ארבעים וארבעה אלף ושש מאות, (שני פעמים עשרים וששים אלף ושלוש מאות), וזה מבלי שהשתעבדו בהם, כנזכר.

והנה אם נוסיף לחשבון זה גם את שאר השנים עשר שבטים (כולל אפרים ומנשה, דהרי יעקב קאמר **כראובן ושמעון יהיו לי**), הרי זה יותר מחמישים רבוא ושלושים וחמשה אלף ("ב פעמים מ"ד אלף ושש מאות), וביחד עם שבט לוי (עוד מ"ד אלף ושש מאות) כחמש מאות ושמונים אלף, והרי אפשר ששבט לוי היו מן הפחותים, דשייך שיהיו בשאר השבטים עוד אלף וחמש מאות, ובסך הכל כל יוצאי ירך יעקב, הזכרים והנקיבות יחד, מבן חודש ומעלה אף בימי יעקב היו ששים רבוא, ודברי הרמב"ן יכולים להיות אף לפי הך מדרש, ודו"ק.

אכן צריך לומר ששבט לוי נשארו, כל ימי גלותם במצרים, כמו שהיו בימי יעקב, (ואז בימו הייתה הברכה שכל יוצאי יריכו יהיו ששים רבוא), ואחר מיתת יעקב אבינו והתחלת השיעבוד, רק שאר השבטים פרו וירבו וישרצו ויעצמו במאוד מאוד, ודו"ק.

(3) ועיי"ש שכת' עוד תי'.

ג) **ויהיו כל הפקודים שש מאות אלף ושלושת אלפים** וכו', להודיע חסדי ה' כי הרבה אותם כל כך,

כן נראה לי נכון מאוד, וק"ל, ע"כ לשון הכתב סופר.

ונראה להוסיף דהנה מצינו דלשון פקוד משמש בשלושה אופנים.

א) פקד מלשון מנין, וכמו שתגרם אונקלוס, **ויפקדם** ומננון.

ב) פקד מלשון זכרון, וכמו שאומרים בתפילה, זכרוננו ופקדוננו.

ג) פקד מלשון מינוי, וכמו ויפקד המלך פקידים, מלשון שמינה אותם לתפקיד.

ונראה שגם בפרשה זו מצינו שלושה משמועיות אלו לתיבת **פקד** הכתובה כאן,

א) מלשון מנין, שמנו אותם שהיו שש מאות אלף וכו'.

ב) מלשון זכרון, שמשה ואהרן יזכרו אותם וכו'.

ג) לשון מינוי, שממנה אותם שהם יהיו חלוצי המלחמה.

ומבואר שפיר הנך שלוש לשונות.

והשתא נראה לבאר אמאי כאן, אחר שהזכיר סדר המחנות הזכיר רק שני פעמים, דכאן לא הזכירם לפני משה, ורק היה **כל פקודי המחנות לצבאתם**, ובמחנות לצבאתם אין כאן אלא שני דברים, מנין של כולם, ומינויים בצבא.

ומדויק שפיר הנך שני פעמים פקודי שכתובים כאן.

א) **אלה פקודי בני ישראל לבית אבתם**, שזה המנין של בני ישראל.

ב) **כל פקודי המחנות לצבאתם**, שזה המינוי בחלוצי הצבא, ודו"ק.

כל פקודי הלויים אשר פקד משה ואהרן וכו' **שנים ועשרים אלף**, (ג' ל"ט).

והנה כבר הקשה הרמב"ן (פסוק י"ד), על מה שמצינו דשבט לוי לא היו כל כך כמספר שאר השבטים, שאף שלא היו מספרם של שאר השבטים אלא מבן עשרים שנה ומעלה, מכל מקום היו כפולים ומשולשים מכל שבט לוי שנמנו מבן חודש ומעלה, וזה לשונו, (בתוך דבריו), והנה לא היו שבט הלויים כשאר השבטים, כי מבן חודש ומעלה לא היו רק עשרים ושנים אלף, ומבן שלשים שנה, כולם שמנת אלפים, והנה לא יגיעו מבן עשרים שנה ומעלה, לחצי שבט מישאל הפחות שבכולם, ועדין לא נשאו הארון, שתהיה הקדושה מכלה בהם, וזה תמיה איך לא יהיו עבדיו וחסידיו ברוכי ה', כשאר כל העם, ואני חושב שזה חזוק למה שאמרו רבותינו, כי שבטו של לוי לא היו בשעבוד מלאכת מצרים ובעבודת פרך, והנה ישראל אשר מררו המצריים את חייהם בעבודה קשה, כדי למעטם, היה הקב"ה מרבה אותם, כנגד גזרת מצרים, כמו שאמר **וכאשר יענו אותם כן ירבה וכן יפרוץ**, וכאשר נאמר עוד בגזרת **אם בן הוא והמיתן אותו, וירב העם ויעצמו מאד**, כי היה הקב"ה אומר, נראה דבר מי יקום ממני או מהם, אבל שבט לוי היו פרים

הוצאות הגליון השבוע נתרמו לע"נ

ר' נפתלי בן יהודה שמואל ע"ה נלב"ע ב"ה אייר תשע"ז

ומרת זעלדא רבקה בת ר' ברוך ע"ה נלב"ע ב"ט אייר תש"פ

ת.נ.צ.ב.ה.